

ประเพณีไทยพวน

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมตามความต้องการของท้องถิ่น
ระดับมัธยมศึกษา

“ประเพณีไทยพอง”

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประเพณีไทยพวน

ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๕

จำนวน ๑๕,๐๐๐ เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-269-1525

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง

กทม. ๑๐๓๑๐

๓๙๔

รัฐดา พัฒนชื่น

ร-ป

ประเพณีไทยพวน/รัฐดา พัฒนชื่น และสุมาลี ศรีชมภู.

-- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

๖๘ หน้า. ภาพประกอบ; ๒๑ ซม.

ISBN 974-269-1525

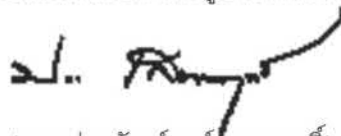
๑. ไทย.. ความเป็นอยู่และประเพณี. ๒. ชื่อเรื่อง

คำนำ

ประเพณีไทยพวน เป็นหนังสือที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปราจีนกัลยาณี จังหวัดปราจีนบุรี จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียน การสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา การจัดทำหนังสือเล่มนี้ กรมวิชาการได้ประสานงานกับกรมสามัญศึกษาคัดเลือกผู้แทนนักเรียน แต่ละจังหวัด จังหวัดละ ๒ คน โดยการพิจารณาผลงานของนักเรียนทั้งด้าน การเขียนและการจัดทำภาพประกอบ จากนั้น กรมวิชาการได้จัดประชุม ปฏิบัติการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียน ครูผู้ควบคุม ๑ คน โดยให้ความรู้ แก่นักเรียนตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จะส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตน ด้วยวิธีการสืบค้น รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำมาประยุกต์ใช้ใน สังคมปัจจุบัน หลังจากนั้นได้มอบหมายให้นักเรียนแต่ละจังหวัดไปจัดทำ ต้นฉบับโดยมีคณะครูควบคุมดูแล

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เป็นเรื่องราวประเพณีและวัฒนธรรมของ ชาวไทยพวนที่หมู่บ้านม่วงขาว อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวหลาม ประเพณีผู้เลื้อยผ้า ประเพณีบั้งสุกุด ประเพณีก่อ พระทราย ประเพณีสารทพวน ประเพณีทานข้าวสารท ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีตักบาตรดาวดั่งส์ ประเพณีบุญพระเวส และประเพณีกำฟ้า

กรมวิชาการขอขอบคุณ คณะบรรณาธิการซึ่งประกอบไปด้วยครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดทำหนังสือ และนักวิชาการ ศึกษาของกรมวิชาการที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำหนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยความสะดวกแก่นักเรียน และผู้อ่านตามสมควร

(นายประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๔

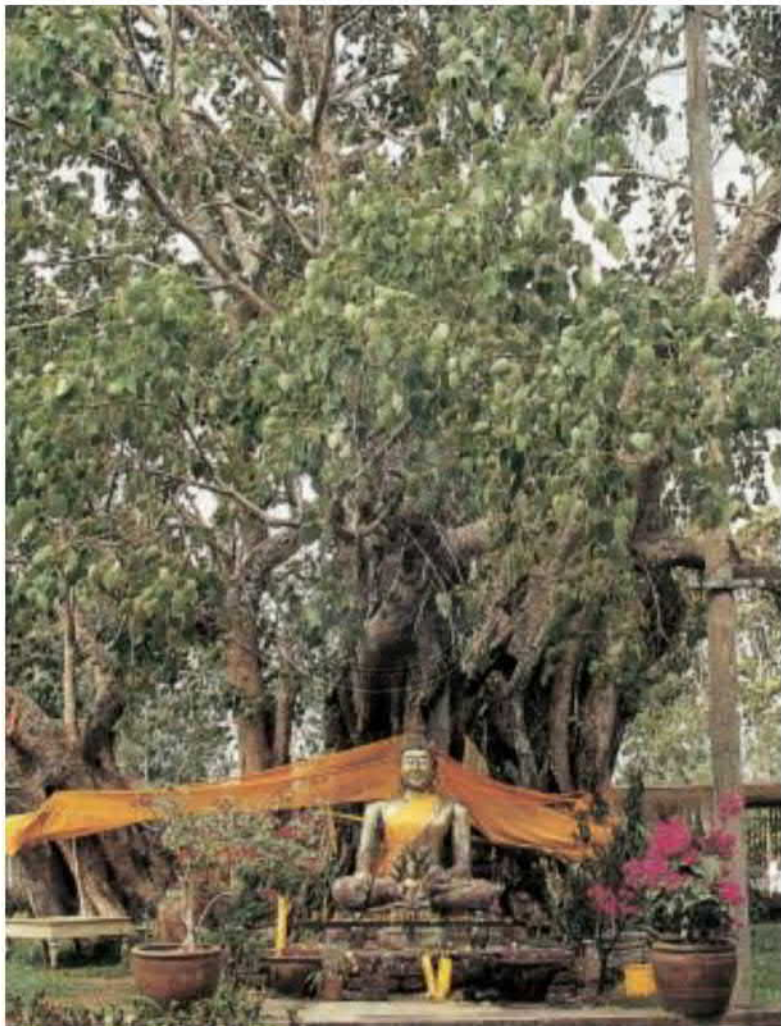

สารบัญ

หน้า

ปราจีนบุรี ... แหล่งประเพณีมรดก “ไทยพวน”	๑
อดีต-ปัจจุบัน.....	๒
หมู่บ้านม่วงขาว แหล่งประเพณีและวัฒนธรรมไทยพวน...	๔
ประเพณีบุญข้าวหลาม.....	๖
ประเพณีสู่เสื่อสุผ้า.....	๙
ประเพณีบั้งสุกุล.....	๑๒
ประเพณีก่อพระทราย.....	๑๔
ประเพณีสารทพวน.....	๑๘
ประเพณีทานข้าวสารท.....	๒๓
ประเพณีไหลเรือไฟ.....	๒๕
ประเพณีตักบาตรดาวดิงส์.....	๒๙
ประเพณีบุญพระเวส.....	๓๑
ประเพณีกำฟ้า.....	๓๓
ภาคผนวก.....	๓๕
แหล่งข้อมูล.....	๕๓
บรรณานุกรม.....	๕๕

ปราจีนบุรี แหล่งประเพณีมรดก “ไทยพวน”

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
สัญลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรี

ผู้สืบสานประเพณีของชาวปราจีนบุรี

อดีต-ปัจจุบัน

จังหวัดปราจีนบุรี เคยเป็นหัวเมืองเก่าแก่ที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตกาล มีหลักฐานทางวัฒนธรรมที่สำคัญอยู่มากมาย คำว่า “ปราจีน” แปลว่า “ตะวันออก” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เรียกว่า “เมืองปราจีน” ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็ยังเรียกว่า “เมืองปราจีน” หรือ “มณ ลปราจีน” อยู่

ผู้สืบทอดประเพณีของชาวปราจีนบุรี

หากหลักฐานบางกระแสก็อ้างว่า ชื่อเดิมน่าจะเป็น “ประจิม” ซึ่งแปลว่า ทิศตะวันตก คือเป็นเมืองที่อยู่ทางด้านตะวันตกของเขมร ใช้เรียกกันในสมัยที่เขมรมีอำนาจในภูมิภาคนี้

สำหรับคำว่า “บุรี” มีเพิ่มเติมขึ้นมาภายหลัง เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดระเบียบการปกครองแผ่นดินตามแบบประเทศในทวีปยุโรป ราวพุทธศักราช ๒๔๖๕

หมู่บ้านม่วงขาวแหล่งประเพณีและวัฒนธรรมไทยพวน

หมู่บ้านม่วงขาวเป็นหมู่บ้านหนึ่งในอำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี เดิมเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ประกอบอาชีพทางการเกษตรในทุ่งโล่ง มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาของกลุ่ม มีเส้นทางคมนาคมเพียงทางเท้าเล็กๆ หรือทางเกวียนเท่านั้น อาศัยแนวป่าไม้และหนองน้ำเป็นที่สังเกตเขตหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันประชากรในหมู่บ้านนี้มีมากขึ้น เส้นทางคมนาคมได้พัฒนาเป็นเส้นทางสำหรับรถยนต์และปูลาดด้วยซีเมนต์รอบหมู่บ้านแล้ว

ชาวไทยพวนบ้านม่วงขาว จังหวัดปราจีนบุรี

ชาวไทยพวนชอบความอิสระ มีความมานะ อดทน ขยันหมั่นเพียร ยึดมั่นในพุทธศาสนาซึ่งเปรียบเสมือนตัวกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ และโชคชะตาที่สำคัญ

ไทยพวนในหมู่บ้านม่วงขาวมีชีวิตความเป็นอยู่แบบง่ายๆ
อาหารประจำของทุกครัวเรือนคือน้ำพริก ปลาร้า ผักจิ้ม

ประเพณีบุญข้าวหลาม

หลังจากสิ้นภาระการเก็บเกี่ยวข้าวในรอบปีหนึ่งๆ ชาวไทยพวนจะประกอบประเพณีบุญข้าวหลามขึ้นเป็นประเพณีแรก เพื่อแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ความอื้อน้าสำราญหลังจากทำงานเหน็ดเหนื่อยมาตลอดปี การสืบทอดพระพุทธศาสนา อีกทางหนึ่ง คือ การปฏิบัติตามลักษณะทาน ๙ ครั้ง เช่น ในพุทธประวัติหนึ่งใน ๙ ครั้งนั้น ก็คือ การทำทานด้วยข้าวหลาม

กรอกข้าวเหนียวใส่กระบอกล

เรียงข้าวหลามก่อนเผา

การทำบุญข้าวหลามจะทำการในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ ซึ่งเรียกกันว่าวันโกน เริ่มจากเตรียมทำข้าวหลาม โดยฝ่ายชายจะไปตัดไม้ไผ่อ่อน สังเกตจากที่กาบไผ่ที่ยังหลุดไม่หมดต้น ไม้ไผ่มีนวลเห็นได้ชัดเจน เนื่องจากจะมีเยื่อหุ้มข้าวหลามดีกว่า แต่เมื่อได้มาแล้วจะตัดแบ่งเป็นท่อนตามขนาดของปล้องโดยให้ด้านหนึ่งติดปล้องไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ร่วง

ส่วนฝ่ายหญิงจะเตรียมแช่ข้าวเหนียว ชูดมะพร้าว ปรุงเนื้อข้าวหลามให้ได้ ๓ รส คือ หวาน มัน เค็ม สำหรับกรอกใส่กระบอกลูกไม้ไผ่ก่อนนำไปเผา

ขั้นตอนการเผา เริ่มด้วยการขุดดินให้เป็นร่อง เพื่อการตั้งกระบอกลูกข้าวหลามเรียงติดกันเป็นแถว นำเศษไม้สำหรับทำฟืนวาง

ข้าวหลามที่ชาวบ้านร่วมกันนำมาทำบุญ

กองไว้ข้างๆ แถวกระบอกข้าวหลามทั้งสองฟาก แล้วสุมไฟให้ได้
รับความร้อนทั้ง ๒ ข้าง หมั่นดูให้ไฟอยู่ในระดับพอดี ไม่แรง
จนเกินไป มิเช่นนั้นข้าวจะไหม้ก่อนสุก ใช้เวลาไม่นานนักก็จะได้
ข้าวหลามสุกหอมอร่อย

รุ่งขึ้นชาวบ้านก็จะนำข้าวหลามไปทำบุญร่วมกันที่วัดซึ่ง
ตรงกับวันพระ คือ วันเพ็ญเดือนสาม บ้างก็นำไปถวายทั้งกระบอก
บ้างแบ่งเป็นท่อน ปลูกเปลือกนอกให้เหลือเพียงเปลือกในบางๆ
ขนาดพอสวยงาม หรือนำเฉพาะข้าวตัดเป็นท่อนยาวพอเหมาะไป
ถวายก็มี โดยนำไปถวายพร้อมอาหารหวานคาวอื่นๆ เมื่อทำบุญ
ตอนเช้าก็ถือว่าเสร็จพิธีบุญข้าวหลาม

ประเพณีสู่เสื่อสู่ผ้า

เตรียมกระบุง-ถาด สู่เสื่อผ้า

ข้าวเกรียบว่าว ดอกไม้ ฐูปเทียน ส่วนประกอบที่ขาดมิได้

ล่วงมาถึงเดือน ๕ ซึ่งตรงกับตรุษสงกรานต์ ชาวไทยพวนมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเพื่อความเป็นสิริมงคลของตนถึง ๓ ประเพณี คือ ประเพณีสู่เสื่อสู่ผ้า ประเพณีบังสุกุล และประเพณีก่อพระทราย

พระสงฆ์สวดนพเคราะห์

สำหรับประเพณีสู่เสื่อสู่น้ำนั้น จะจัดขึ้นในวันแรกของตรุษสงกรานต์ คือ วันที่ ๑๓ เมษายน เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาให้กับตนเองและคนในครอบครัว ในวันนี้จะมีการนำเสื่อหรือผ้าของผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนตลอดจนญาติพี่น้องที่อยู่ไกลแต่ยังคงมีเสื่อผ้าอยู่ในบ้านมารวมกันไว้ เลือกเอา ๑ ชิ้นต่อคน ๑ คน ใส่ในภาชนะ อาจเป็นกระบุงหรือตะกร้า แล้ววางทับด้วยผาตที่ใส่เครื่องบูชา

ผาตใส่เครื่องบูชา ประกอบด้วย ข้าวเกรียบว่าว หมาก พลุ ข้าวปั้น ขนม ผลไม้ หั่นชิ้นเล็กๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลไม้ที่มีในชุมชนนั้น เช่น กล้วย มะเฟือง และดอกไม้ ฐูป เทียน อย่างละ ๙ วางเรียงไว้ในผาต

สำหรับเทียนนั้น จะเป็นเทียนที่ควั่นขึ้นใช้เฉพาะในพิธีนี้เท่านั้น เคล็ดลับก็คือให้มีความยาวเท่า “ศอกก้อยเวียนหัว” หมายถึงความยาวของไส้ที่ใช้ควั่นจะมีขนาดความยาวเท่ารอบ

ศีรษะของสมาชิกในครัวเรือนคนใดคนหนึ่งจำนวน ๑ เส้น และ ยาวจากข้อศอกถึงปลายก้อยจำนวน ๑ เส้น นำเทียนแผ่นมาหุ้ม^๖ ใต้เทียนทั้ง ๓ ก่อนมาพันใส่กัน

จากนั้น สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะใช้เล็บหยิบเนื้อเทียน ให้มีรอยจากโคนสู่ปลาย โดยนับให้เกินอายุจริงของตนไว้ประมาณ ๒-๕ ปี เพื่อเป็นเคล็ดว่าให้อายุยืนยาวต่อไป พิธีจะเริ่มขึ้นในเช้า วันที่ ๑๓ เมษายน เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี

เมื่อพระสงฆ์ประกอบพิธีเสร็จแล้ว เจ้าของถาด กระบุงจะ มานำสิ่งของต่างๆ ไปแยกออกจากถาด แบ่งเป็นประเภทๆ คือ ฐูป เทียน ดอกไม้ ข้าวเกรียบ หมากรุก พลุ ส่วนของที่ไม่เก็บแล้วจะ นำไปเทรวมกันไว้ที่โคนต้นไม้โพธิ์ใหญ่ภายในบริเวณวัดนั้น เพื่อ ความเป็นสิริมงคล

โคนต้นไม้โพธิ์ใหญ่ รองรับของเหลือใช้จากพิธี

ประเพณีบังสุกุล

ประเพณีบังสุกุล เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ชาวไทยพวนปฏิบัติในช่วงวันแรกของเทศกาล คือ วันที่ ๑๓ เมษายน ของทุกปี เป็นประเพณีที่กระทำเพื่อระลึกถึงผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจะประกอบพิธีในเวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น.

เริ่มด้วยชาวบ้านนำขันใส่น้ำ ๑ ใบ เทียน ๑ เล่ม ตั้งไว้บนสตงค์หรือเทียนหรือเชิงเทียนวางไว้ในขันที่มีน้ำอยู่ประมาณ ๓ ใน ๔ โดยมีกระดาษที่เขียนรายชื่อผู้ตาย ซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้องตลอดจนผู้ที่เคารพนับถือที่ล่วงลับไปแล้ว หนีบด้วยธูป ๓ ดอก วางพาดไว้บนขันน้ำนั้น นำไปวางหน้าอาสนะสงฆ์เป็นแถวต่อหน้า

พระสงฆ์สวดมาติกาบังสุกุล

พระสงฆ์ผู้ทำพิธี และนำสายสิญจน์ที่โยงจากพระพุทธรูปประธาน มาเวียนล้อมรอบชั้นที่นำมาร่วมพิธี

เมื่อพระสงฆ์สวดมาติกาบังสุกุลชาวบ้านถวายจตุปัจจัยที่ใส่รวมกันไว้ในบาตรแล้ว เจ้าของขันน้ำบังสุกุลจะนำขันน้ำมาจุดกระดาศเผารายชื่อผู้ตายเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปถึง จากนั้น พระสงฆ์จะสวดให้กวาดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้อีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จพิธีชาวบ้านจะนำน้ำในขันที่มีเศษกระดาศเผาไปเทที่โคนต้นโพธิ์ใหญ่

เผากะดาศรายชื่อส่งกุศลไปให้ผู้ตาย

ประเพณีก่อพระทราย

นำธงชัย พวงมาลัย ประดับ “หลักปี”

โดยทั่วไป ระยะเวลาตรุษสงกรานต์จะกำหนดไว้ ๓ วัน ๗ วัน โดยเริ่มจากวันที่ ๑๓ เมษายน เป็นต้นไป เมื่อถึงวันสุดท้าย ชาวไทยพวนจะจัดให้มีการก่อพระทรายเป็นประเพณีที่บริเวณลานวัด กล่าวคือ เมื่อถึงเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. ชาวบ้านจะพร้อมกันนำธงชัย ก่อพระทราย ธงชัย พวงมาลัย ชันหรือแก้ว สำหรับกองพระทรายมาพร้อมกันในบริเวณที่จะทำพิธี เริ่มเตรียมปรับพื้นที่ให้เรียบเสมอกัน แล้วขุดหลุมเพื่อปักหลักไม้ไผ่ไว้ตรงกลาง เรียกว่า “หลักปี” จากนั้นชาวบ้านนำธงชัยและพวงมาลัยปักตามรอยบากของไม้ หรือห้อยกับเสานี้ โดยมีความสูงประมาณ ๑-๑.๕๐ เมตร

ร่วมใจถวายเป็นเครื่องบูชา “หลักปี” เป็นรูปกรวยคว่ำ

หลักปีจะมีจำนวนที่หลัก ขึ้นอยู่กับแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนว่า จะเตรียมมากน้อยเพียงใด ถ้ามีมากก็จะเพิ่มได้ตามความเหมาะสม เสร็จแล้วจึงนำทรายมากองรองโคนเสาปีให้เป็นรูปกรวยคว่ำสูงจากพื้นดินขึ้นไปประมาณ ๑ ศอก แล้วนำทรายมากองทำคันรอบกองทรายที่กองอยู่ในโคนเสาปี คันทรายนี้เปรียบดั่งกำแพงแก้วที่อยู่รอบโบสถ์ โดยมีองค์พระทรายใหญ่ โคนเสาปีเป็นองค์พระอุปัชฌาย์

หลังจากนั้น ผู้ที่มาร่วมในประเพณีก่อพระทรายก็จะนำทรายมาก่อให้มีรูปร่างตามภาชนะที่เตรียมไว้ อาจเป็นรูปขัน แก้ว ฝากระติก หรือรูปใด ๆ ตามเจตนาของผู้ร่วมพิธีโดยมีขนาดเล็กกะทัดรัด มองดูสวยงาม คว่ำไปรอบ ๆ เป็นแถว ๆ มองดูงดงามเป็นระเบียบ บั๊กด้วยธงขนาดเล็กสีต่าง ๆ ซึ่งต้องเว้นทางสำหรับเดินเข้าสู่หลักปีได้ด้วย

เรียไรเงินทำบุญก่อกองพระทราย

พุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาจะนำเงินใส่ในพระทรายที่ตนก่อขึ้นมาด้วย โดยถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปหาแม่พระธรณี เมื่อได้บริเวณกว้างตามต้องการแล้ว ชาวบ้านก็จะนำน้ำอบ น้ำปรุงที่เตรียมมาประพรมไปโดยรอบแบบเวียนทักษิณวัตร

จากนั้น ตัวแทนกลุ่มพุทธศาสนิกชนคนใดคนหนึ่งจะไปนำสายสิญจน์ที่ยิงมาจากองค์พระประธานบนศาลา มาผูกโยงกับเสาปีที่กองพระทราย แล้วจึงเริ่มพิธีบวชพระทราย กล่าวคือ จุดเทียน ธูป นำดอกไม้ธูปเทียนบูชาเทพยดาบนสรวงสวรรค์ แล้วกล่าวนำบวชพระทรายเสร็จแล้วทั้งไว้สักครู่ จึงกล่าวสีกให้กับพระทรายอีกครั้ง

เมื่อถึงเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. จะมีเสียงกลองเป็นสัญญาณพระลงศาลาเพื่อสวดมนต์เย็น โดยมีสายสิญจน์จูงมาจาก

กองพระทรายนั้น เมื่อพระสวดเสร็จแต่ละตอนจะมีการตีฆ้องเป็นสัญญาณดังก้องโดยทั่วไป เมื่อฟังพระสวดมนต์เย็นเสร็จ ชาวบ้านจะแยกย้ายกันกลับบ้านถือว่าเป็นเสร็จพิธี

กองพระทรายคือขุมทรัพย์หนึ่งของเด็กๆ เมื่อเสร็จพิธี

วันรุ่งขึ้นชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานมาทำบุญที่วัด เพื่อเป็นการฉลองพระทราย หลังจากถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์แล้ว ก็จะนำถาดอาหารหวานที่จัดไว้ไปถวายเทพดา ตลอดจนแม่นางธณีสี่ที่กองพระทรายด้วย พร้อมทั้งอัญเชิญด้วยถ้อยคำอันไพเราะ ให้มารับโภชนาหารที่นำมาถวายเมื่อพระฉันภัตตาหารเสร็จ ก็จะถวายจุดบัจจัยแด่พระสงฆ์ ผู้นำพระสงฆ์ก็จะประพรมน้ำพระพุทธรณ์แก่ผู้ร่วมพิธีทุกคน จนกระทั่งเสร็จพิธี จากนั้นชาวบ้านจะนำน้ำไปกรวดที่กองพระทราย เป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่เทพดาฟ้าดิน แม่นางธณีสี่ ให้มารับผลบุญที่ทำขึ้นในวันนั้น

ประเพณีสารทพวน

ทั้งช่วงออกไปอีกประมาณ ๔ เดือน ชาวไทยพวนจะประกอบประเพณีขึ้นอีกครั้งตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๙

เมื่อถึงกำหนดวันดังกล่าว ชาวไทยพวนที่ไปทำงานประกอบอาชีพอยู่ ณ ที่ต่างๆ จะกลับสู่ภูมิลำเนาเดิมของตนเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว

เครื่องประกอบในห่อข้าว

ก่อนถึงเข้าวันสารท ทุกบ้านจะเตรียม “ห่อข้าว” ใส่ของกินที่มีในฤดูกาลนั้นไม่ว่าจะเป็นผักผลไม้ อาทิ มะละกอ แอปเปิ้ล มะขาม หรืออาจจะเป็นอาหาร เช่น ขนมจีน กระจ่างสารท ข้าวเหนียวแดง นำอย่างละเล็กละน้อยมารวมกัน ห่อด้วยใบตองสดจำนวน ๙ ห่อ เพื่อนำไปให้พระสงฆ์สวดรวมกันบนศาลา

ห่อข้าววางรอผู้นำไปบูชาแม่พระโพสพ

ก่อนจะนำไปวางไว้ตามต้นไม้ เสาหมอบโบสถ์ กำแพงวัด หรือบริเวณใดๆ ก็ได้ ให้อยู่ในเขตปริมณ ลของวัด ตั้งแต่ก่อนจะรุ่งสางของวันใหม่ซึ่งเป็นวันสารทพอดิ

หลังจากที่นำห่อข้าวไปไว้ที่วัดเสร็จแล้ว ผู้ที่นำห่อข้าวไปไว้ จะรีบกลับมาบ้านขณะที่ยังไม่รุ่งสาง เพื่อนำเอาหาบฝ้ายฝั่เจียงที่ทำไว้ตั้งแต่ตอนเตรียมห่อข้าว นำเข้าไปในบ้านตามซอกมุมต่างๆ โดยมีขางหนึ่งจะถือมัดขอไปเคาะตามมุมบ้านนั้นเพื่อเรียกให้ผีเจ้าถิ่นที่อาศัยอยู่ได้ออกไปจากบ้าน โดยมีอาหารคาวหวานในตะกร้ามาเชิญให้ไปอยู่โปงวาย (ที่พักศพระหว่างทางก่อนถึงป่าช้า)

เรียกผิขี้เกียจ ผิไธญาติออกจากบ้าน

หาบผิขี้เกียจ

ชาวบ้านกำลังสานตะแหลว

ตะแหลวในท้องทุ่งวันสารทพวน

เมื่อไปถึงโปงวาก็จะวางหาบไว้ พร้อมทั้งบอกให้ผีที่มาด้วยนั้นอยู่ในที่ของตน โดยกลั่นใจเอามิดที่ถือติดมือไปขีดเป็นรูปกากบาทที่พื้น เพื่อไม่ให้ผิวนั้นกลับบ้านตนได้ถูก ในระหว่างเดินทางกลับบ้านห้ามหันไปดูที่เดิม เพราะถ้าหันไปผีที่นำไปปล่อยไว้ก็จะตามกลับมาอาศัยอยู่ที่บ้านตนอีก

สำหรับหาบผีย่าผีเจียงทำด้วยไม้ไผ่ขนาดประมาณไม้คาน ทั้งความกว้างและความยาว ปลายด้านหนึ่งห้อยตะกร้าใส่ของกินประเภทเดียวกับห่อข้าว อีกด้านหนึ่งห้อยกำพินไม้ซี่เล็ก ๆ ประมาณ ๑ กำมือ

พอเช้าทุกคนจะไปพร้อมกันที่วัด นำอาหารคาวหวานไปถวายพระ ทำบุญตักบาตร ขณะที่พระกำลังฉันภัตตาหารอยู่นั้นจะมีเสียงกลองดังขึ้นเป็นสัญญาณให้ผู้ที่ต้องการห่อข้าวไปเก็บห่อข้าวตามจำนวนที่ตนต้องการ เมื่อนำไปบูชาแม่พระโพสพ ทั้งในยุ้งฉาง ในนา เจ้าที่เจ้าทาง และแม่นางเกวียนต่อไป

ในการบูชานั้นจะจัดรูปเทียนแล้ว อัญเชิญด้วยวาจาให้รับของที่นำมาถวายนั้น สำหรับแม่พระโพสพในนาจะผูกห่อข้าวไว้กับตะแหลัง เพื่อแสดงถึงความเป็นผู้รู้บุญคุณของเจ้าของนา

ประเพณีทานข้าวสารท

ประเพณีทานข้าวสารทนี้ เป็นประเพณีที่สร้างขึ้นเพื่ออุทิศ
บุญกุศลไปให้ผีที่ไม่มีญาติ ซึ่งกระทำกันในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน
๑๐ ของทุกปี ชาวไทยพวนทั้งหลายจะนำข้าวสารและข้าวเปลือก
อย่างละถุงไปรวมกันไว้ที่วัด ซึ่งมีคนยากจะเตรียมกะละมังไว้ ๒ ใบ

ข้าวสารและข้าว
เปลือกในพิธี

พระขึ้นเทศน์

จุดเทียนธูป บูชาเครื่องกัณฑ์

เพื่อใส่ข้าวสาร ๑ ใบ ข้าวเปลือก ๑ ใบ ในตอนเช้าหลังจากพิธีทำบุญตักบาตรตามปกติแล้ว ชาวบ้านจะได้รับสลากปิดไหข้าวสารที่พระเขียนเตรียมไว้ให้ไปปิดไว้ที่ยุ้งฉาง หรือภาชนะใส่ข้าวสารในครัวเรือนของตนโดยถือว่าเพื่อให้ “กินไม่บก จกไม่พร่อง” คือให้มีข้าวกินตลอดปี ข้าวไม่หมด ไม่ขาดหม้อขาดไห

เมื่อถึงเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. จะมีพระขึ้นมาจากวัดถึงประเพณีทานข้าวสารทให้พุทธศาสนิกชนฟังที่ศาลา เมื่อฟังธรรมเทศนาเสร็จก็ถือว่าเสร็จพิธี ส่วนข้าวและเครื่องไทยธรรมทั้งหลายก็นำมาร่วมงานถวายเทศนานำไปใช้เพื่อสืบสานศาสนาต่อไป

ประเพณีไหลเรือไฟ

ประเพณีไหลเรือไฟ เป็นอีกประเพณีที่คนไทยพวนยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาแต่โบราณกาล กล่าวคือเมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันออกพรรษาของทุกปี จะมีชาวบ้านส่วนหนึ่งส่วนมากมักเป็นผู้ชาย นำต้นกล้วยและไม้ไผ่มาผูกรวมกัน โดยใช้ต้นกล้วยประมาณ ๔-๕ ต้น นำมาตัดเป็นท่อนแล้วผูกรวมกันให้เป็นสี่เหลี่ยม ไม้ไผ่ทำเป็นรูปแบบต่างๆ ตามความประสงค์ ในขณะที่ชาวบ้านที่เป็นผู้ใหญ่กำลังทำเรือไฟ เด็กวัดจำนวนหนึ่งก็จะออกตีฆ้องออกเรียไรเงินเพื่อนำมาซื้อซีได้ผูกใส่ปลายไม้ประกอบในเรือไฟที่ทำ

เรือไฟที่ได้จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว

พระจุดเทียนธูปบูชาเรือไฟ

อุบาสก อุบาสิกา บูชาเรือไฟก่อนนำไปปล่อยลงแม่น้ำ

แห่เรือไฟไปปล่อยสู่ม่านน้ำ

ร่วมแรงร่วมใจปล่อยเรือไฟลงน้ำ

เรือไฟในแม่น้ำยามค่ำคืน กลางเดือน ๑๑

จากนั้นผู้เฒ่าผู้แก่ที่จำศีลอยู่ที่วัด ก็จะขนานำเรือไฟที่เตรียมไว้ไปบูชาที่ศาลปู่ตาก่อน โดยนำดอกไม้ และจุดเทียน รูป ไปปักไว้บนเรือไฟ หัวหน้ากลุ่มนำกล่าวบูชาเรือไฟแสดงจุดประสงค์ เพื่อขอภัยต่อพระแม่คงคา เมื่อกล่าวเสร็จ ผู้ชายที่มีรูปร่างแข็งแรง ก็จะช่วยหามเรือไฟเดินทางมุ่งหน้าสู่คลองหน้าหมู่บ้าน โดยมีผู้ตีกลองไปตลอดทาง เป็นการบอกให้ผู้ที่อยู่ในบ้านเรือนที่ไม่ได้มาร่วมพิธีจุดเทียน รูป บูชาไว้ที่หน้าบ้านไต่บ้านของตน เมื่อถึงท่าน้ำ ที่จะปล่อยเรือไฟลงสู่แม่น้ำ พระสงฆ์ที่ไปร่วมพิธีจะสวดชยันโต ในขณะที่ปล่อยเรือไฟลงสู่ท่าน้ำนั้น

สำหรับผู้เฒ่าผู้แก่ที่ไม่สามารถไปร่วมพิธีไหลเรือไฟ ณ ท่าน้ำได้ ก็จะจุดเทียน รูป บูชาที่บ้านไต่บ้านตนเองให้สว่างไสว ในขณะที่ขบวนเรือกำลังเคลื่อนผ่านหน้าบ้านตน พิธีไหลเรือไฟนั้น นอกจากจะถือเป็นการขอขมาต่อพระแม่คงคาแล้ว ยังถือเป็นการบูชารอยพระพุทธรูป ณ ผังแม่น้ำนิมพานที่ตามพุทธประวัติด้วย

ประเพณีตักบาตรดาวดิงส์

ประเพณีการตักบาตรดาวดิงส์ เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ โดยจัดขึ้นหลังวันออกพรรษา ๑ วัน ในวันนี้ชาวบ้านนอกจากจะนำอาหารหวานคาวมาถวายพระที่วัดแล้ว ยังเตรียมดอกไม้ ธูป เทียน และเงิน มาตักบาตรพระดาวดิงส์และพระภิกษุสงฆ์ด้วย เมื่อพุทธศาสนิกชนมาพร้อมกันที่วัดเวลาประมาณ ๘.๐๐ น. ชาวบ้านก็พร้อมใจกันนำรูปดาวดิงส์ไปแห่รอบพระอุโบสถ โดยมีขบวนกลองยาวตีนำไปทั้ง ๓ รอบ และมีพระภิกษุสงฆ์ทั้งวัดรวมทั้งพุทธศาสนิกชนเดินตามกันไป เมื่อตักบาตรกันเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นับบนศาลาไปฉันภัตตาหาร ให้ศีลให้พร ถือเป็นการเสร็จพิธีตักบาตรดาวดิงส์

พุทธศาสนิกชนตักบาตรดาวดิงส์

ขบวนแห่ดาวดิงส์

พระภิกษุในขบวนแห่

ประเพณีบุญพระเวส

ประเพณีบุญพระเวส หรือประเพณีเทศน์มหาชาติ เป็นประเพณีที่ชาวไทยพวนบ้านม่วงชาวเถรปฏิบัติในวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะรับเป็นเจ้าของกัน ก่อนถึงวันประกอบพิธีชาวบ้านและพระภิกษุจะร่วมกันตกแต่งศาลาที่จะเทศน์มหาชาติด้วยต้นกล้วย อ้อย กล้วยต่าง ๆ ให้สวยงาม เตรียมเครื่องบูชาคาถาพันประกอบด้วยข้าวก้อน ซอรงเทียน รูป เมียง หมาก อย่างละ ๑ พัน และส่วนประกอบอื่นๆ เช่น บัว จอก แหน ปลา ต้นปีป มะพร้าว มาร่วมในพิธีนี้ด้วย

ตกแต่งบริเวณเทศน์ให้สวยงามด้วยเครื่องบูชาภัณ ๓ เทศน์ครบถ้วน

อุบาสิกา คอยจุดธูป เทียนตามจำนวนกัณฑ์เทศน์

คืนแรกที่จะมีการเทศน์มหาชาตินั้น เรียกว่า “คืนโฮม” จะมีเทศน์กัณฑ์แรกของประเพณี คือ กัณฑ์มาลัยหมื่นมาลัยแสน ในคืนนี้จะมีชาวบ้านต่างหมู่บ้านนำผ้าป่าของหมู่บ้านตนมาทอดเพื่อแสดงน้ำใจต่อกันเป็นการผูกสัมพันธ์ ก่อนรุ่งอรุณประมาณ ๐๕.๐๐ น. ชาวบ้านจะรวมใจกันไปแห่ข้าวพันก้อนรอบศาลา ๓ รอบ โดยมีคำบูชาแห่ข้าวกล่าวนำด้วย เมื่อแห่เสร็จก็จะนำข้าวไปวางไว้หน้าธรรมาสน์ ซึ่งเครื่องบูชาอื่นๆ ก็จะวางอยู่ในบริเวณเดียวกันนั้น จากนั้นพระสงฆ์เริ่มเทศน์กัณฑ์ ทศพรต่อเนื่องไปจนถึงกัณฑ์นครกัณฑ์

ในระหว่างพระเทศน์นั้นจะมีอุบาสก อุบาสิกา คอยจุดธูปเทียนบูชาคาถาจำนวนเท่ากับคาถาของกัณฑ์นั้นๆ เช่น กัณฑ์ทศพรมี ๑๙ คาถา ก็จุดธูปเทียน ๑๙ ดอก อานิสงส์ของการฟังเทศน์มหาชาติในงานบุญพระเวสนี้ เชื่อว่าต้องฟังเทศน์ให้จบภายใน ๑ วัน ถ้าทำได้ดังนี้ผู้ถือปฏิบัติจะได้ไปเกิดในสมัยพระศรีอริยเมตไตรย์

ประเพณีกำฟ้า

นอกจากประเพณีที่มีรูปแบบพิธีกรรมในการปฏิบัติที่ชัดเจนดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ชาวไทยพวนบ้านม่วงขาวยังมีพิธีถือกรรม หรือ กำ สำหรับเป็นข้อปฏิบัติของตนและกลุ่มชนด้วย เพราะ “กำ” หมายถึงการกระทำ เป็นข้อห้ามที่พึงยึดถือเพื่อเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

ในรอบ ๑ ปี ชาวไทยพวนจะมีประเพณีถือกำอยู่ ๒ วาระ คือ ในเดือน ๓ และเดือน ๙ ประเพณีถือกำในเดือนสาม เรียกว่า “ประเพณีกำฟ้า” และในเดือนเก้า เรียกว่า “กำยี่” และ “กำเจียง”

ลูกหลานกราบญาติผู้ใหญ่

กำฟ้า หมายถึง การยึดถือปฏิบัติตามข้อห้ามที่ยึดถือกันมาแต่ครั้งโบราณกาล ในช่วงเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำนี้ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำนาจะอยู่ในระยะสิ้นสุดการเก็บเกี่ยวข้าวเข้ายุ้งฉางเสร็จสิ้น ซึ่งนั่นหมายถึงวาระการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตในรอบปีสิ้นสุดลง ได้ข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักไว้เพื่อการยังชีพของตนเอง ครอบครัว และสังคม ช่วงกำฟ้านี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะออกไปท้องทุ่งเพื่อหาปลาด้วยการทอดแห ยกยอต่าง ๆ การปฏิบัติในวันนี้ชาวบ้านจะไม่ปฏิบัติภาระประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นกวาดถูบ้าน สีข้าว ตำข้าว ฝ่ำฟืน และไม่ใช้อุปกรณ์ของมีคมทุกประเภท

กำยี่กำเจียง เป็นประเพณีถือกำในช่วงเดือน ๙ กำยี่จะทำในวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๙ ทั้งวันตั้งแต่เช้าจรดเย็น ต่อจากนั้นจะเข้าสู่กำเจียง ซึ่งจะสิ้นสุดการปฏิบัติเมื่อรับประทานข้าวเช้าเสร็จในวันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๙ การถือปฏิบัติช่วงกำคือ งดใช้วัว ควาย มีด ขวาน และของมีคมทุกประเภท กำยี่นั้นเป็นการถือปฏิบัติเพื่อให้ลูกหลาน ส่วนการถือกำเจียงเป็นการถือปฏิบัติเพื่อตนเอง

ประเพณี คือ มรดกของบรรพชนที่มีกาลเวลาเพาะบ่มเติมคุณค่าไว้ให้ จนมีอาจประมาณเป็นจำนวนได้ แต่อุชนรุ่นหลังจะเป็นผู้ซึมซับ โดยอาศัยใจและความสำนึกของเขา ประเพณีไทยพวกนี้ เป็นอีกมรดกหนึ่งที่สำคัญยิ่งที่ควรได้รับการสืบสานให้คงอยู่คู่ความเป็นไทย เพราะประเพณีทั้งหลายนั้น คือศูนย์รวมทางจิตใจของกลุ่มชนที่สำคัญ

ภาคผนวก

ชาวไทยพวนเป็นผู้มีจิตใจเป็นบุญกุศล

ความเป็นมาของคนไทยพวน

อันที่จริงชาวพวน หรือที่เรียกกันว่าไทยพวนนี้ไม่ได้มีอยู่เฉพาะในจังหวัดปราจีนบุรี แต่ได้กระจายอยู่ทั่วไปเกือบทั่วประเทศ แม้กระทั่งในภาคใต้ที่ไม่น่าจะมีคนไทยพวนอาศัยอยู่ แต่ก็มีหลักฐานบอกเล่าเป็นตำนานของหมู่บ้านในบางท้องถิ่น ทำให้เห็นได้ว่าชาวพวนในอดีตที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ได้กระจายออกไปหลายทาง บางพวกอยู่ทางภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และบางพวกลงไปอยู่ทางใต้

ชาวพวนที่เห็นมีอยู่มาก ปัจจุบันต้องยกให้ทางภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคกลาง รวมถึงภาคตะวันออกอันเป็นที่ตั้งของจังหวัดปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา

สำหรับความเป็นมาของชาวไทยพวนนั้น บรรพบุรุษของพวกเขาได้เดินทางอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยด้วยกันหลายรุ่น หลายคราว

โดยมีเหตุปัจจัยต่างกันตามความจำเป็น เช่นบางกลุ่มเดินทางเข้ามาเพราะเบื่อหน่ายภัยสงครามจากการรุกรานของพวกญวน บางกลุ่มเดินทางมาพร้อมกับการกวาดต้อนผู้คนเมื่อครั้งเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์เป็นกบฏต่อไทย บางกลุ่มเดินทางเข้ามาเมื่อครั้งสงครามกลางเมือง ระหว่างลาวฝ่ายขวาที่ได้รับการ

สนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา และลาวฝ่ายชายที่ได้รับการสนับสนุนจากรัสเซีย

ชาวพวน เป็นคนกลุ่มหนึ่งในหลายชนชาติในประเทศลาว อาศัยกันอยู่มากในเขตแขวงเชียงขวาง แขวงเวียงจันทน์ และแขวงคำม่วน จึงหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยตามแนวชายแดนเรื่อยมา

โดยส่วนใหญ่ ในกลุ่มที่อพยพจะมีกลุ่มผู้นำที่มีความสามารถในการรบ และมีฝีมือในการประกอบอาชีพติดตัวมา เช่น เป็นช่างคำ หรือช่างทอง ช่างเหล็ก ช่างทอผ้า ทอเสื่อ ทอไหม เลี้ยงครั่ง ทำกระดาษสา และอีกสารพัดช่าง แต่มีพื้นฐานที่ทำนาเป็นหลัก

เมื่อตั้งหลักฐานมั่นคงได้แล้ว ก็ปักหลักทำมาหากินโดยยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก และใช้วิชาชีพที่ติดตัวมาประกอบสัมมาอาชีพะภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย

สิ่งหนึ่งที่กลุ่มชนไทยพวน ยังคงยึดถืออยู่คือประเพณีวัฒนธรรมของตนที่มีมาแต่ครั้งอยู่ในประเทศลาว เมื่อเข้ามาอยู่ในแผ่นดินไทยก็ยังรักษานบธรรมเนียบนั้นอยู่ แต่พิธีกรรมอาจแตกต่างกันไปตามสภาพการณ์ของท้องถิ่นในแต่ละแหล่งย่าน จึงอาจมีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างตามความจำเป็นของแหล่งย่าน

ปัจจุบันชาวลาวพวนที่อยู่ในเมืองไทย มักเรียกกันว่าเป็น “ชาวไทยพวน” เพราะถือเป็นคนไทยที่มีเชื้อสายมาจากลาวพวนนั่นเอง

ส่วนผู้นำกลุ่ม ' ภายหลังเมื่อทางการไทยมีการปรับปรุงระเบียบการปกครองนับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวกเขาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ และโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้นำกลุ่มอย่างเป็นทางการ เสมือนหนึ่งให้ปกครองกันเอง แต่ขึ้นตรงต่อข้าหลวงที่ไปประจำอยู่ในแต่ละมณฑล

นอกเหนือจากประเพณีพื้นบ้านของชาวไทยพวนที่หมู่บ้านม่วงขาว อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ดังที่ได้นำมากล่าวไว้แล้ว ยังมีประเพณีที่สำคัญของชาวไทยพวนที่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศอีกมาก

ประเพณีของชาวไทยพวน เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพวกเขาโดยตรง มีตั้งแต่เริ่มถือกำเนิดเกิดขึ้นเป็นทารก จนไปถึงการตาย ซึ่งประเพณีของชาวไทยพวนนี้ได้แฝงไว้ด้วยความเชื่อ และภูมิปัญญาควบคู่กันไป

ประเพณีเลี้ยงผี

นับตั้งแต่สมัยแรกเริ่มที่ชาวไทยพวนเข้ามาอยู่อาศัยในแผ่นดินไทย ประเพณีเลี้ยงผีได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมา และเริ่มห่างหายไปบ้างในบางท้องถิ่น แต่หลายพื้นที่ก็ยังคงอนุรักษ์กันอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย

ประเพณีเลี้ยงผี เป็นความเชื่อของชาวไทยพวนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของจิตใจ โดยในแต่ละหมู่บ้านจะมี “ศาลปู่ตา” หรือบางที่เรียก “ศาลตาปู่” และบางที่เรียก “หอบ้าน” ก็มี ศาลนี้จะ

สร้างขึ้นบนที่เนินทางทิศตะวันออก หรือทางทิศเหนือของหมู่บ้าน แล้วมีการอัญเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่เคยเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน อาจเป็นแม่ทัพ นายกอง หรือเป็นผู้นำแต่เดิม ให้มาสถิตยังศาลเพื่อปกป้องคุ้มครองลูกหลานในหมู่บ้านให้อยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข และเจริญรุ่งเรืองสืบไป

ดังนั้น หากใครมีเรื่องคับข้องใจ หรือต้องการกระทำการสิ่งใดให้สำเร็จสมดังเจตนา ก็จะไปขอต่อผีบ้าน มีตั้งแต่เรื่องเดือดร้อนใจเกี่ยวกับคนในครอบครัว ไปจนถึงเรื่องฟ้าฝน ขอให้หมิน้ำมาหล่อเลี้ยงพืชพันธุ์ธัญญาหารที่กำลังจะตาย เพราะความแห้งแล้ง เป็นต้น

เมื่อได้ผลตามที่ต้องการแล้วก็จะนำเครื่องเซ่นไปไหว้ไปสังเวย เพื่อแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา ศาลปู่ตาจึงเปรียบเสมือนจุดรวมของคนในหมู่บ้านได้เช่นกัน

การที่มีดวงวิญญาณบรรพบุรุษมาสถิตปกปักรักษาคุ้มครองรักษาคนในหมู่บ้าน ได้ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจเป็นอย่างมาก ดังนั้นในแต่ละปีจะมีการเลี้ยงผี ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่ง โดยจะจัดขึ้นในโอกาสสำคัญ แต่ละพื้นที่อาจไม่ตรงกัน เช่นในบางแห่งจะจัดให้ตรงกับงานบุญบั้งไฟ หรือในราวเดือน ๖ หรือบางแห่งจะจัดขึ้น ๓ ปีต่อครั้ง

พิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงผีนี้ ชาวบ้านที่ไปร่วมงานมีการเตรียมของเซ่นไปไหว้ดวงวิญญาณตามสมควร เช่น เหล้า ไก่ ขนมห่มดำ ขนมห่มแดง ข้าวตอก ดอกไม้ ธูป เทียน รวมไปถึงยาเส้นและอื่นๆ ตามสมควร

ในพิธีกรรมนี้ จะมีเจ้าพิธีที่เป็นผู้สูงอายุประจำหมู่บ้านที่ได้รับการยอมรับว่า ทำพิธีเรียกดวงวิญญาณของบรรพบุรุษได้ เมื่อเริ่มพิธีกรรมเจ้าพิธีจะสวดคาถาพึมพำ สักพักตัวจะเริ่มสั่นเหมือนหนึ่งดวงวิญญาณได้เข้ามาเข้าร่างทรง ชาวบ้านที่นำเครื่องเซ่นไปสังเวยก็จะเปิดขวดเหล้าพร้อมกับเครื่องเซ่น ทั้งไก่ต้ม อาหารคาวหวานวางไว้ เพื่อให้เจ้าพิธีเลือกกินได้ตามสมควร

จากนั้นจะขอพร และขอสารพัดเรื่องตามแต่ใครต้องการอะไร ดวงวิญญาณในร่างเจ้าพิธีก็จะให้พร พร้อมๆ กับสนทนากับชาวบ้านในเรื่องต่างๆ จนหมดเรื่องที่จะพูดจากัน เป็นอันเสร็จพิธี โดยไม่มีการกำหนดเวลาตายตัว

ประเพณีการเลี้ยงผี ถือเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องเครือญาติ ให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีกันเป็นอย่างดี เพราะมีไม่น้อยที่ในระหว่างปีต้องเดินทางไปประกอบอาชีพยังถิ่นอื่น เมื่อถึงหน้าเทศกาลงานประเพณีจึงมาร่วมกันทำบุญ และถือโอกาสให้ผีบ้านไปพร้อมกัน ทำให้เกิดขวัญในการต่อสู้กับอุปสรรคขวากหนามที่รออยู่ข้างหน้าได้อย่างมีกำลังใจ

ประเพณีการเกิด

ชาวไทยพวนนับแต่อดีต มักมีหมอดำประจำหมู่บ้าน คล้ายกับสังคมชาวไทยมาแต่โบราณ หากในหมู่บ้านไม่มีหมอดำแยะ ฝ่ายสามีที่ภรรยา กำลังเจ็บท้องใกล้คลอดก็ต้องรีบเร่งไปตามหมอดำแยะ และมีไม่น้อยที่พอหมอดำแยะมาถึงลูกน้อยก็

คลอດออกมาก่อนแล้ว

หมอต้าแย จัดเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเกิด ไม่ได้เป็นผู้ที่ร่ำเรียนมาจากสถาบันใด แต่สืบทอดความรู้มาจากคนรุ่นก่อนๆ ต่อๆ กันมาจนเชี่ยวชาญ ซึ่งนอกจากความสามารถในการทำคลอດแล้ว ยังถนัดในการเจียดยาสำหรับบำรุงผู้เป็นแม่ และทารกได้เป็นอย่างดี

การตัดรกหรือสายสะดือ

การกำเนิดของทารกตามพิธีการของหมอต้าแยชาวไทยพวน จะมีการเตรียมผิวไม้รวกซึ่งมีความคม เพื่อใช้ตัดสายสะดือทารกออกจากครรภ์มารดา ผิวไม้รวกนี้จัดว่ามีความคมมากสามารถเฉือนสายรกให้ขาดได้ภายในครั้งเดียว แต่ในบางรายอาจใช้ซีกหอยกาบมาฝนด้านข้างให้เกิดความคม ก็ใช้ได้เหมือนกัน

การฝังรก

หลังจากทำการตัดสายสะดือแล้ว ผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านจะนำสายรก หรือที่เรียกว่า “สายแฮ่” ใส่ในกระบอกไม้ แล้วฝังไว้ที่เชิงบันไดเรือน บางคนนำไปฝังไว้ที่ต้นไม้ใหญ่ที่สุดภายในหมู่บ้าน การนำรกไปฝังนี้ชาวไทยพวนเชื่อกันว่า หากฝังไว้ที่เชิงบันได จะทำให้เด็กน้อยที่จะเติบโตขึ้นในอนาคตนั้น อยู่ติดบ้านหรือเกิดความผูกพันอยู่กับบ้านเกิดเมืองนอน

ในรายที่นำไปฝังไว้ได้ต้นไม้ใหญ่ ก็เพื่อต้องการให้ทารกนี้เติบโตขึ้นไปเป็นใหญ่ มีหน้าที่การงานดี หรือเป็นเจ้าคนนายคน หรือบางรายอาจนำไปฝังยังที่ต่าง ๆ ก็สุดแล้วแต่ความเชื่อของแต่ละราย

การอยู่ไฟ

ปกติเมื่อจะมีการคลอดเกิดขึ้นในบ้านใด ฝ่ายแม่ของหญิงที่จะคลอด จะเป็นผู้ตระเตรียมเครื่องไม้เครื่องต่าง ๆ ในการอยู่ไฟ เพราะเป็นผู้รู้ เนื่องจากมีประสบการณ์มาก่อน ฝ่ายสามีหรือผู้ที่กำลังจะเป็นพ่อคน ก็ต้องคอยช่วยอย่างเต็มกำลัง โดยเฉพาะการตัดพื้ที่ต้องมากพอต่อการอยู่ไฟราว ๑ เดือนข้างหน้า

สิ่งที่ต้องเตรียมไว้ก็คือ “เตาไฟ” ตั้งไว้ในห้องที่แยกออกมาจากห้องอื่น ภายในห้องจะปิดกันลมไว้แต่ไม่ถึงกับอับ พื้นล่างวางเตาไฟ ด้านบนเป็นกระดานสำหรับให้แม่เด็กนั่งและนอน ห้องอยู่ไฟนี้จะค่อนข้างร้อน ผู้เป็นแม่เด็กไม่สามารถออกมาข้างนอกได้จนกว่าจะครบหนึ่งเดือน

ความร้อนภายในห้องจะช่วยให้เลือดที่คั่งค้างอยู่ในร่างกายไหลออกมา โดยเฉพาะสองสามวันแรกหลังการคลอด แม่เด็กต้องนั่งเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้เลือดเสียไหลออกมา ชาวไทยพวนเชื่อกันว่ายิ่งเลือดไหลมากเท่าใดก็จะทำให้ไม่มีเลือดคั่งค้างอยู่ภายในมากเท่านั้น จากนั้นจึงจะนอนและเอนตัวได้

ระหว่างการอยู่ไฟ แม่ของฝ่ายหญิงจะเตรียมอาหารที่มีเพียง ข้าว เกลือ น้ำร้อน และน้ำมะขามคั้นให้เท่านั้น เพราะ

ชาวไทยพวนเชื่อกันว่า อาหารเหล่านี้จะไปทำให้เลือดลมและอวัยวะภายในเข้าที่เข้าทางเป็นการเสริมกับการอยู่ไฟ

ชาวไทยพวนแต่โบราณถือกันว่า หญิงใดก็ตามที่คลอดลูกแล้วต้องอยู่ไฟให้ครบ ๑ เดือน เพื่อให้ร่างกายสมบูรณ์พร้อมต่อการมีลูกในคราวต่อไป ก่อนออกไฟจะมีพิธีบูชาเตาไฟและหม้อจะมาทำพิธีดับพิษไฟ

ชาวไทยพวนเชื่อกันว่า การอยู่ไฟนานจะทำให้ผิวพรรณเปล่งปลั่งออกสีเหลืองอ่อน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการไหลเวียนของเลือดลมภายในร่างกายที่สมบูรณ์นั่นเอง

พิธีลงเปลหรือลงอุ้

หลังจากทารกคลอดออกมาได้ ๓ วัน ญาติผู้ใหญ่จะทำพิธีลงเปลหรือลงอุ้ให้เด็ก เพื่อความเป็นสิริมงคลของทารก

การนำทารกลงในเปลนั้น หากเป็นทารกเพศชายจะมีการนำสมุดดินสอนำลงไปด้วย นัยว่าเพื่อให้ทารกฉลาดหลักแหลม ส่วนทารกเพศหญิงนิยมนำเข็ม ด้าย และอุปกรณ์ตัดเย็บใส่ลงไปในนัยว่าเพื่อให้เติบโตใหญ่เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี

สำหรับเปลนั้น ส่วนใหญ่ชาวไทยพวนมีฝีมือด้านการจักสานมาแต่เดิม คนที่เป็นปู่หรือเป็นตาจะรับอาสาจักสานให้หลาน หรือบางบ้านย่าหรือยายจะเป็นคนเย็บถักเปลชนิดที่แขวนขึ้นแล้วมีขอบเป็นเชือกโดยรอบ

โกนผมไฟ

พิธีโกนผมไฟนี้ บางที่เรียก “พิธีสู่ขวัญไฟ” จะจัดขึ้นหลังจากแม่ทารกออกไฟได้ ๒-๓ วัน บางบ้านผู้เฒ่าผู้แก่จะเป็นผู้ขลิบเส้นผมทารกก่อน บางบ้านจะนิมนต์พระมาขลิบ จากนั้นคนอื่นๆ ที่เป็นปู่ย่าตายาย และญาติผู้ใหญ่จะขลิบตาม หรือเพียงแต่ที่ศีรษะเด็ก ก่อนจะให้ช่างโกนไปทำการโกนจนเกลี้ยงต่อไป

เมื่อโกนผมไฟเสร็จแล้ว จึงนำทารกลงอ่างอาบน้ำและใช้ขมิ้นถูตัวและศีรษะทารกทำให้ผิวพรรณเหลืองสวย บางท้องถิ่นในอ่างจะมีไข่เป็ดลอยอยู่ นัยว่าเพื่อให้ผิวพรรณทารกสวยงามเหมือนเปลือกไข่

หลังจากอาบน้ำเสร็จแล้ว ญาติผู้ใหญ่จะร่วมทำขวัญทารกด้วยการใช้สายสิญจน์ผูกข้อมือ บางรายใช้สร้อยแขนและสร้อยคอ เพื่อแสดงว่าเกิดมาก็มีเงินมีทองแล้ว ต่อไปจะได้เป็นเศรษฐีมีทรัพย์มากมาย สำหรับทารกหญิงนิยมให้ตะปิ้ง

ประเพณีการอุปสมบท

เด็กชายชาวไทยพวน เมื่อเติบโตใหญ่จนอายุได้ ๒๐ ปีแล้ว พ่อแม่จะจัดการให้ได้อุปสมบท หรือบวชเรียนในวัดใกล้บ้าน เพื่อที่ปีถัดไปจะได้เข้าตรวจคัดเลือกหรือเกณฑ์ทหาร โดยมากการอุปสมบทจะทำกันในวันวเดือน ๓ เดือน ๔ และเดือน ๕ ซึ่งเป็นช่วงสิ้นฤดูการเก็บเกี่ยว ทำให้พ่อแม่พอมีทุนรอนจัดงาน

การจัดงานบวช จะนิยมบอกต่อๆ กันไป หากใครมีลูกหลานที่อยู่ในวัยเดียวกัน ก็จะชักชวนให้บวชในคราวเดียวกัน จะเห็นได้ว่าหลายพื้นที่พิธีการบวชจะทำการครั้งละหลายคน

ชาวไทยพวนเชื่อกันว่า การให้ลูกหลานได้อุปสมบทจะช่วยให้เกิดอานิสงส์ไม่ต้องตกนรกอบายภูมิ

พิธีการบวชนี้จะใช้เวลาอย่างน้อย ๓ วันคือวันแรกเป็นวันสูกติบ สำหรับจัดเตรียมซื้อหาข้าวของที่จำเป็นไว้ใช้ในงาน โดยเฉพาะเครื่องอัฐบริขารทั้ง ๘ อย่างคือ บาตร จีวร สบง สังฆาฏิ รัตประคด เครื่องกรองน้ำ กล่องเข็ม และมิดโกน

วันถัดมาคือวันที่สอง พ่อแม่ของผู้จะบวชจะร่วมกันโกนผมโกนคิ้วโดยทำเพียงขลิบ แล้วให้ผู้ที่มีหน้าที่โกนทำการโกนจนศีรษะและใบหน้าเกลี้ยงเกลา

ในบางพื้นที่จะมีการแต่งหน้าให้หน้าคด้วย นัยว่าคนเราเกิดมาคนเราย่อมต้องมีความสวยงาม หรือแต่งแต้มตัวเองให้สวยงาม อันเป็นลักษณะนิสัยของทางโลก ต่อเมื่อเข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัตร์แล้วจึงลดละเลิก

ผู้ที่จะบวช หลังจากได้รับการแต่งตัวชุดนาคแล้วในบางหมู่บ้านจะมีการใช้ขี้ผึ้งหน้าค และนาคใส่แว่นดำ อันมีความหมายเพื่อให้ผู้จะบวชไม่หลงใหลในทางโลกอีกต่อไป

ส่วนวันที่สาม เป็นวันพิธีบวช บางพื้นที่ใช้ขี้ผึ้งหน้าค บางพื้นที่ใช้ขี้ผึ้งหน้าค นาคจะนั่งอยู่บนหลังสัตว์พาหนะเหล่านั้น แต่ปัจจุบันนี้ไม่น้อยที่นาคขี่คอผู้ที่รับอาสา หรือเดินบนพื้นดิน ก่อน

จะไปวนรอบพระอุโบสถ ๓ รอบ แล้วจึงเข้าสู่พิธีกรรมภายในพระอุโบสถต่อไป

ประเพณีแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานของชาวไทยพวน ในแต่ละภาคอาจมีความแตกต่างกัน แต่สำหรับชาวไทยพวนที่บ้านหาดเลี้ยว เมืองศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย ยังคงดำรงประเพณีนี้อยู่อย่างน่าสนใจ

โดยเมื่อฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีใจจะร่วมใช้ชีวิตกัน ฝ่ายชายจะต้องเป็นฝ่ายไปขู่ขอ โดยให้ผู้ใหญ่หว่านเป็นมงคล เพื่อให้เจ้าแก่ไปขู่ขอ โดยจะมีการจัดคนให้ไปเป็นคู่เช่น ๒ คนหรือ ๔ คน เพราะเลขคู่ เปรียบเสมือนการใช้ชีวิตคู่ของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

เมื่อมีการพูดจากับผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงในครั้งแรกแล้ว จะมีการไปหาหรืออีกเป็นครั้งที่ ๒ และจะต้องไปเป็นคู่เหมือนอย่างเคย การไปเจรจาครั้งที่ ๒ นี้ จะต้องเตรียมหมาก ๒ โหมหรือประมาณ ๓๐-๔๐ คำ ได้มัดกัน ๑ คู่ กระเทียมมัดละ ๒ หัว ๒ มัดเกลือ ๒ ห่อ และห่อยาเส้น ๒ มัด ทุกอย่างจะต้องเป็นคู่ดังเหตุผลข้างต้น

สิ่งของที่นำไปนี้ มีความหมายเพื่อความสุภาพความเจริญของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย เมื่ออยู่กินกันไปแล้วชีวิตจะรุ่งโรจน์ มีชื่อเสียงเป็นที่รักเคารพแก่คนทั่วไป ล้วนแต่มีความหมายไปในทางมงคลทั้งสิ้น

เมื่อถึงวันแต่งงาน ฝ่ายชายต้องเตรียมขันหมาก ภายใน
ขันหมากประกอบด้วยหมาก ๔ ชิ้น เต้าปูน ๒ เต้า เต้ายา ๒ เต้า
พลู ๔ ใบ สีเสียด ๔ คำ มีदन้อยหรือมีดเล็ก ๒ เล่ม

นอกจากนั้น ยังต้องมีสิ่งของบรรจุใส่กระบุงมีหมาก ๒ มัด
ชะลอมใส่ไข่ ๒ ฟอง ตะกั่วดินแห ๑ ดิน งาใส่ถุง ๒ ถุง หม้อหนึ่ง
๑ ใบ ไหหนึ่งข้าวเหนียว ๑ ไห ตะเกียบเงิน ๑ คู่ ตะเกียบทอง ๑ คู่
โดยตะเกียบเงินทาด้วยปูนขาว ตะเกียบทองทาด้วยขมิ้นชัน ผีอก
๑ คู่ มั่น ๑ คู่ และอ้อย ๑ คู่

หน้าขบวนและหลังขบวนขันหมาก จะมีคนถือดาบด้านละ
๑ คนๆ ละ ๑ เล่ม นัยว่าเพื่อเป็นการป้องกันขบวนขันหมาก
ไม่ให้มีผู้ใดมาปล้นไป

เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาว เจ้าแก่ของฝ่ายชายที่ไปกันเป็นคู่
อาจเป็น ๔ คน ๖ คน หรือมากกว่านั้นก็ได้แต่ต้องเป็นคู่จะรวมนั่ง
บนเรือนแล้วนำขันหมากมามอบให้ โดยนอกเหนือจากสิ่งของแล้ว
ฝ่ายชายต้องมีเงินค่าตัวเจ้าสาวเป็นเลขคู่ เช่น ๔ บาท ๖ บาท
หรือ ๘ บาท ไปจนถึง ๑๒ บาท เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีเงินค่าน้ำนมแม่ ๒ สลึง เงินค่ากับข้าว ๒
บาท และเงินค่าควาย ๔ บาท เป็นต้น อาจมีอย่างอื่นที่นอกเหนือ
ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบ้านจะจัดการกัน

ในบางพื้นที่แถบอำเภอบัคคล้อ จังหวัดพิจิตร อาจเตรียม
เฉพาะสิ่งของที่จำเป็น เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาว จะต้องผ่านด่าน
ที่ญาติฝ่ายเจ้าสาวปิดกั้นไว้ ฝ่ายชายต้องเตรียมของใส่เงินไว้
ล่วงหน้า เพื่อที่จะขอเข้าไปได้สะดวกขึ้น

หลังจากนั้น จึงเริ่มพิธีมอบขันหมาก ฝ่ายหญิงจะเตรียมเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้ที่ถือพานขันหมากไป จากนั้นจึงจะทำพิธีรดน้ำ ระหว่างนั้นพระสงฆ์จะสวดมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล

ญาติผู้ใหญ่ ตั้งแต่พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวเจ้าสาว และคนอื่นๆ จะทยอยรดน้ำ ระหว่างนั้นจะให้ศีลให้พร เมื่อเสร็จแล้วจะมีการรับขวัญ โดยญาติผู้ใหญ่จะผูกด้ายสายสิญจน์ และถือโอกาสมอบเงิน หรือสิ่งของให้คู่บ่าวสาว เมื่อครบถ้วนจำนวนคนแล้วเป็นอันเสร็จพิธีการ

จากนั้นเมื่อถึงค่ำ ก็จะมีพิธีส่งตัวเข้าหอ บางท้องถิ่นพ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเข้าไปนอนในห้องหอเป็นเคล็ด แต่บางพื้นที่ก็ทำพอเป็นพิธี เมื่อเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเข้าไปสักพัก ญาติที่อยู่ข้างนอกก็จะร้องเป็นเสียงไก่อั่น ทำนองว่าเข้าแล้ว เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจึงออกมาพูดคุยกับคนอื่นๆ ได้

ประเพณีบุญข้าวจี

ประเพณีบุญข้าวจีนี้ บางพื้นที่ทำกันในเดือน ๓ บางพื้นที่ทำกันในเดือน ๔ ระยะเวลาใกล้เคียงกับการทำบุญข้าวหลาม เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ชาวไทยพวนในหลายพื้นที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่

โดยเมื่อถึงวันที่กำหนดแล้ว แต่ละบ้านจะนำข้าวเหนียวที่นึ่งแล้วมาปั้นเป็นก้อน แล้วเสียบด้วยไม้ไผ่หลาวแล้วทาด้วยน้ำเกลือ กับไข่ไก่ที่ตีให้ไข่ขาวและไข่แดงเข้ากันแล้ว จากนั้น นำไปย่างไฟพอเกรียม แล้วนำมาทานน้ำเกลือกับไข่อีก ๒-๓ ครั้ง จนข้าวเหนียวเกรียมส่งกลิ่นหอม

เมื่อได้ที่แล้ว ดิงไม้ที่เลียบออก จะทำให้ตรงกลางก้อนข้าวจีเป็นรูกลาง ชาวบ้านจะใช้น้ำตาลทรายแดงกับถั่วลิสงคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วยัดใส่เข้าไปภายใน ก้อนข้าวจีก็จะมีไส้เป็นเครื่องเคียง

แต่ละคราวจะทำจำนวนมาน้อย ก็ขึ้นอยู่กับคนในบ้าน อาจ ๒๐ บั้น หรือ ๓๐ บั้นก็ได้ ส่วนหนึ่งจะเตรียมไว้ถวายพระสงฆ์ ชาวไทยพวนเชื่อว่าได้กุศลแรงตามพุทธตำนาน

ในพุทธตำนานกล่าวไว้ว่า ครั้งหนึ่งนางปุลณทาสีซึ่งเป็นคนยากจน อาศัยอยู่ในกรุงพาราณสี มีจิตศรัทธาที่จะทำขนมแบ่งข้าวจี หรือข้าวจีถวายพระอานนท์ แต่นางหวั่นใจว่าพระอานนท์จะไม่ฉันขนมของนาง เพราะนางรู้ตัวดีว่าฝีมือในการทำขนมแบ่งข้าวจีไม่ดีนัก

เวลานั้นพระพุทธรองค์ทรงสดับได้ด้วยญาณ จึงรับสั่งให้พระอานนท์ปูลาดอาสนะลง หลังจากทีนางปุลณทาสีถวายข้าวจีแล้ว พระพุทธรองค์จึงทรงประทับนั่ง ฉันทข้าวจีฝีมือของนาง

เมื่อนางเห็น ก็เกิดปีติอยู่ภายในอย่างท่วมท้น จากนั้นพระพุทธรองค์ได้ทรงแสดงธรรมเทศนาให้นางฟัง เมื่อนางฟังแล้วก็เกิดเลื่อมใส จนบรรลुโสดาบันเป็นอริยบุคคล จากผลบุญของข้าวจีนี้เอง

ชาวไทยพวนจึงได้ร่วมสืบทอดประเพณีต่อมา ด้วยจิตศรัทธาอันเป็นกุศลเช่นกัน ว่ากันว่าข้าวจี ที่ทำขึ้นจากข้าวใหม่หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว จะมีความหอมอ่อนนุ่ม และให้รสชาติอร่อยนักแล

ประเพณีทำบุญล้อมบ้าน

ประเพณีนี้ยังมีปฏิบัติอยู่ย่านพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยชาวบ้านจะเกณฑ์ บรรดาหนุ่มๆ ที่ยังมีกำลังวังชาดี ไปหาหน้ำค่าตามชายทุ่ง เลือกเฉพาะยอดยาวให้ได้มากที่สุด แล้วให้ผู้หญิงชักใบหน้ำคานั้นเป็นเชือกควั่น ยาวพอที่จะชิงจากวัดไปยังหมู่บ้าน เมื่อเชือกควั่นด้วยหน้ำค่าไปถึงบ้านใด ก็ให้แต่ละบ้านที่ควั่นเชือกเตรียมไว้แล้วต่อล้อมบ้านตนเอง อาจรวมไปถึงล้อมยุ้งฉาง หรือเล่าเปิด เล้าไก่ และเล่าหมูด้วยก็ได้

ชาวบ้านจะระมัดระวังไม่ให้เชือกหน้ำค่าที่ล้อมนี้มีคนข้าม หรือขาดลงดิน ต้องยกให้สูงไว้รอจนกว่าพิธีทางสงฆ์เสร็จสิ้น จึงจะนำลงได้ แต่ส่วนใหญ่มักปล่อยให้ผู้ร่อนไปเองตามธรรมชาติ เพราะถือกันว่าเป็นเชือกศักดิ์สิทธิ์เหมือนกับสายสิญจน์นั่นเอง

เมื่อถึงกำหนดวันสวดบายศรีสู่ขวัญ ชาวบ้านจะเตรียมอาหารคาวหวานไปทำบุญที่วัด จากนั้นพระสงฆ์จะสวดคาถาเจ็ดสิบสองตำนาน พร้อมกับสวดพระปริตรคาถา และมงคลคาถาอีกมากมาย

ส่วนที่บ้านเรือนแต่ละหลังจะทำกระทงกาบกล้วยหักมุกเป็นสี่เหลี่ยม มีไม้รองพื้นเป็นช่อง สำหรับใส่อาหารคาวหวาน ด้านบนกระทงปักธงสามเหลี่ยมที่ทำมาจากกระดาษว่าวมีสีสดนวล ขาว และสีอื่น แล้วนำไปวางยังทางสามแพร่งสี่แพร่ง โดยไม่ลืมเชื้อเชิญวิญญาณผีบรรพบุรุษ และผีต่างๆ ให้มารับเครื่องสังเวยนี้

บ้านใดมีสัตว์เลี้ยงจะนำดินมาปั้นเป็นรูปสัตว์ตามจำนวน ที่มี เพื่อจุดประสงค์ให้ผีแถน คอยปกป้องรักษา อย่าให้มีโรคภัยเข้ามาเบียดเบียน หรืออย่าให้เกิดเรื่องราวทุกข์โศกอันใด ในทางกลับกันขอให้ครอบครัวเป็นสุข พ่อแม่พี่น้องลูกหลาน ประกอบกิจการงานใดขอให้เจริญก้าวหน้ามั่นคง

ประเพณีทำบุญล้อมบ้านนี้ กระทำกันขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล อันส่งผลให้ผู้ได้รับพิธีมีจิตใจมั่นคง และดำเนินหน้าที่ การงานต่อไปได้อย่างมั่นใจ และยังเป็นความร่วมมือร่วมใจของ คนในหมู่บ้านให้มีความสมัครสมานสามัคคีไปพร้อมกัน

ประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยพวนในทุกภูมิภาคของ ประเทศไทย ยังคงมีอยู่อีกมากมาย ซึ่งแต่ละอย่างล้วนเกิดขึ้นจาก การเดินตามรอยของคนโบราณ หรือบรรพบุรุษตนสืบทอด ต่อเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดสาย สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชน ที่มีสายสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับความเชื่อ และภูมิปัญญาอย่างมี คุณค่ามาอย่างนาน

เป็นที่น่าเสียดายว่า ประเพณีสำคัญของชาวไทยพวน อีกหลายอย่างได้สูญสิ้นไป พร้อมๆ กับกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้รับการปลูกฝังมาดีพอ จะไม่มองความ สำคัญทางภูมิปัญญาในด้านนี้

หากชาวไทยพวนจะหันกลับมา ร่วมสืบสานประเพณีที่เคย มีอยู่ ให้กลับฟื้นคืนมา ก็น่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ความ ดีงามอันน่าศรัทธากลับคืนมาด้วยเช่นกัน

แหล่งข้อมูล

พระครูพิสิษฐ์อรรถมุนี เจ้าอาวาสวัดม่วงขาว อำเภอ
ศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

นายผิน ตันแพง อายุ ๗๔ ปี ชาวบ้านหมู่บ้านม่วงขาว
อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

นายจ้ออน ดีจริง อายุ ๗๒ ปี ชาวบ้านหมู่บ้านม่วงขาว
อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

นางลำดวน ดีจริง อายุ ๗๑ ปี ชาวบ้านหมู่บ้านม่วงขาว
อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

นางพิน ไม้พานิช อายุ ๗๔ ปี ชาวบ้านหมู่บ้านม่วงขาว
อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

บรรณานุกรม

โพธิ์ แคมลำเจียก. วัฒนธรรมและประเพณีไทยพวน. กรุงเทพฯ :

จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๓๘.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. ศรีมหาโพธิ์และศรีวัดสระปุระ. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๔.

สุพจน์ พานิชประไพ. ปราชิน ๒๘. กรุงเทพฯ : หอรัตนชัยการพิมพ์,

๒๕๒๘.

สุกิตร์ อนุศาสตร์. พวนในลพบุรี สมบัติไทย. กรุงเทพฯ : เจริญมิตร

การพิมพ์, ๒๕๒๔.

คณะผู้จัดทำ

๑. นางสาวรัฐดา พัดเย็นชื่น
๒. นางสาวสุมาลี ศรีชมภู

อาจารย์ที่ปรึกษา

นางอุไร เสริมศิลป์

คณะบรรณาธิการชั้นสุดท้าย

ที่ปรึกษา

๑. นางเกษมา วรวรรณ ณ อรุณยา
๒. นายสมาน ชาทิยานนท์
๓. นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา

คณะบรรณาธิการ

๑. นายมะเดื่อ เสมอ
๒. นายศุภกิจ นิมมานนรเทพ
๓. นางจงจิต นิมมานนรเทพ
๔. นายมานพ ถนอมศรี
๕. นายผดุง พรหมมูล
๖. นายศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์
๗. นายถวิล เปลี่ยนศรี
๘. นายพลาติศย์ สิทธิธัญกิจ
๙. นางวิภา ตัน ลุพงษ์
๑๐. นายวิญญู บุ ญยังค
๑๑. นายสัญญาลักษณ์ เนียมถนอม
๑๒. นางสาวพรวิดี พรเพ็ญพิพัฒน์
๑๓. นางสาวนันดา แก้วสุวรรณ

๑๔. นางสาวจำเนียม อินยา
๑๕. นางแดงด้อย บุญยงค์
๑๖. นางสาวอารยา พันธินากุล
๑๗. นางสาวชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์
๑๘. นายวินัย รอดจ่าย
๑๙. นางปราณี ปราบริปู
๒๐. นางวันเพ็ญ สุทธากาศ
๒๑. นางสุกัญญา งามบรรจง
๒๒. นางวรรณิ จันทรศิริ
๒๓. นางสุทิน ทองใสว
๒๔. นางสาวระเบียบ กิติมากุลนรเดช
๒๕. นายณรงค์ แก้วสว่าง
๒๖. นายพินิจ สุขะสันต์
๒๗. นายอุทัย ไชยกลาง
๒๘. นางสาวเจษฎา กิตติสุนทร

บรรณาธิการ

นางแดงด้อย บุญยงค์

วิทยากรให้ความรู้ ในการประชุมปฏิบัติการ

๑. นายวินัย รอดจ่าย
๒. นายมานพ ถนอมศรี
๓. นายถวัลย์ มาศจรัส
๔. นายสามารถ จันทร์สุรย์
๕. นายครรชิต มนูญผล
๖. นายสุวัฒน์ ทองหอม
๗. นางสาวสมพร จารุณี
๘. นางสุกัญญา งามบรรจง
๙. นางบุญสม น้ำเจริญ
๑๐. นายพินิจ สุขะสันต์
๑๑. นายอุทัย ไชยกลาง

คณะผู้จัดทำ

นางอุไร เสริมศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา

นางสาวรัชดา พัดเย็นชื่น

นางสาวสุมาลี ศรีชมภู

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามความต้องการของท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีไทยพวน ระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้ประกอบการเรียนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ชั้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

(นายอรรักษ์ จันทวานิช)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมตามความต้องการของท้องถิ่น

ที่นักเรียนจัดทำชุดนี้ จำนวน ๑๐ เล่ม

